

Globální rozvojové vzdělávání

*Proč je nezbytné pro českou
společnost a udržitelný rozvoj*

POLICY PAPER
FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci 2015

České fórum pro rozvojovou spolupráci
zech Forum for Development Co-operation

Globální rozvojové
vzdělávání směřuje
k přijetí zodpovědnosti
za vytváření světa, kde
mají všichni lidé mož-
nost žít důstojný život.

*Definice z Národní strategie globálního
rozvojového vzdělávání pro období
2011–2015*

Tento dokument představuje **globální rozvojové vzdělávání (GRV)** a to, proč má smysl se jím zabývat i v České republice. Shrnuje základní aspekty GRV, jeho **přínosy** na různých úrovních společnosti i jak dalece je v ČR zakotveno ve vzdělávací soustavě. Nabízí **doporučení** zapojeným ministerstvům i vzdělávacím institucím ohledně zlepšování účinků GRV a **poznatky podložené praxí** z projektů českých nevládních neziskových organizací. Zmiňuje i **nové trendy** ve vzdělávání směrem k aktivnímu občanství, které má připravit mladé lidi na výzvy pro život v globalizovaném a propojeném světě a pro udržitelný rozvoj.

Dokument vznikl z podnětu nevládních neziskových organizací sdružených ve FoRS. Je určen všem subjektům zapojeným do GRV na úrovni politické i systémové a komukoliv, kdo se o téma zajímá nebo má tak v úmyslu činit.

UVNITŘ NAJDETE

Proč potřebujeme globální rozvojové vzdělávání	3
Co globální rozvojové vzdělávání přináší	4
Co se v ČR v GRV podařilo	6
Doporučení – jak v ČR zlepšit účinnost GRV	7
Jak je GRV v ČR financováno	10
Nové trendy: Vzdělávání pro globální občanství	12
Příklady dobré praxe z ČR	13
Odkazy na užitečné zdroje o GRV	19

1. PROČ POTŘEBUJEME GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Ve svém životě čelíme obtížným rozhodnutím, a přitom naše volby mají v čím dál větší míře dopad jak na nás, tak na zbytek lidstva a přírody. V době **propojeného a rychle se měnícího světa** neustále potřebujeme sledovat nové **trendy**, vyznat se v záplavě **informací**, dávat si je do **souvislostí**, osvojovat si nové **dovednosti** a včas **reagovat na změny**. K tomu potřebujeme být schopní využívat **nové možnosti spolupráce a přehodnocovat své postoje**. **Vzdělávání** nemá vybavit člověka na konkrétní povolání, ale musí **otevřít jeho mysl širšímu světu a připravit ho na zásadní změny v budoucnosti**.

Podle posledního průzkumu veřejného mínění většina Čechů a Češek (85 %) zastává názor, že by se **žáci a studenti ve školách měli věnovat tématu globální odpovědnosti**.¹ Více než 60 % dotazovaných si uvědomuje, že **náš životní styl má vliv na problémy v jiných částech světa**. Na druhou stranu mají o těchto tématech málo nebo žádné informace a aktivně je nevyhledávají, přitom je ale zajímají.

Právě **globální rozvojové vzdělávání (GRV)** poskytuje základ pro to, aby lidé dokázali obstát v **globalizovaném životním prostoru a zapojit se do změn nutných pro ekonomický a společenský pokrok v souladu se zachováním životního prostředí**. GRV je celoživotním vzdělávacím procesem a rozvíjí nové přístupy ve vzdělávání pro budoucnost. Promítá se do vzdělávání na školách i neformálního vzdělávání a osvěty, přičemž:

- zlepšuje **znalosti a porozumění** globálních souvislostí a zodpovědnosti a vzájemného propojení mezi jedincem a zbytkem světa
- rozvíjí **dovednosti a schopnosti** posuzovat informace z různých zdrojů, nahlížet kriticky na různé problémy, dávat je do souvislostí a utvářet si názor na jednání jedince i společnosti, rozvíjet dialog s ostatními napříč rozdílnými politickými koncepty, kulturními přístupy a náboženstvími
- prozkoumává zastávané **hodnoty a postoje** s ohledem na společenskou spravedlnost, solidaritu, lidská práva a toleranci
- ... to vše s cílem podpořit **aktivní přístup** lidí k vytváření více spravedlivého a udržitelného světa a řešení konfliktů a s ohledem na limity planety Země

Projekt **Fotbal pro rozvoj organizace INEX-SDA**. Autor **Tornike Toradze**.

¹ Viz průzkum veřejného mínění společnosti NMS Market Research, který pro České fórum pro rozvojovou spolupráci FoRS zpracovala v roce 2014. FoRS, NMS Market Research (2014): Závěrečná zpráva z průzkumu **Postoje k rozvojové spolupráci a humanitární pomoci**.

2. CO GLOBÁLNÍ ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ PŘINÁŠÍ

DĚTEM A MLADÝM LIDEM UMOŽŇUJE:

- pochopit **skutečné propojení světa** – tedy spojitosti mezi tím, co je osobní, místní, národní a globální s jejich každodenní prací a životním stylem, dopady spotřebního chování na lidi a místa jinde na světě aj.
- pochybovat nad zažitými pohledy a **kriticky nahlížet na stereotypy**
- odkrývat jejich **vlastní hodnoty a postoje** z pohledu společenské spravedlnosti, solidarity a globální zodpovědnosti a nahlédnout, jaký mají dopad na ostatní
- naslouchat, **porozumět a respektovat** různé pohledy, kulturní a jiné rozličenosti
- získat dovednosti, které jim umožní postavit se proti nespravedlnosti, předsudkům a diskriminaci
- rozvíjet **sebedůvěru, sebeúctu, schopnost analýzy**, komunikace, spolupráce a řešení konfliktů
- zlepšovat **motivaci, schopnost širšího učení a myšlení** a dosahování lepších výsledků ve škole
- schopnost **starat se o sebe, jejich okolí i o planetu** a rozvíjet empatii, respekt a aktivní zájem o ostatní, se kterými ji sdílejí²

UČITELŮM UMOŽŇUJE:

- schopnost **připravit děti a mladé lidi** na výzvy, které je čekají v životě v rychle se měnícím světě, jako např. klimatické změny nebo mezinárodní soupeření o stále více omezené zdroje
- zvyšovat **vlastní znalosti globálních témat**, propojenosti a komplexní podstaty světa a toho, jak tyto otázky začleňovat do výuky
- získávat větší jistotu a **schopnost vytvářet živé a poutavé lekce** a vyučovací hodiny
- **motivovat a zvýšit jejich entusiasmus** a kreativitu díky lepší schopnosti zapojit žáky do výuky skrze skutečná témata a zvýšit jejich zanícení pro věc
- otevírat příležitosti ke **spolupráci s kolegy** uvnitř školy i z jiných škol a sdílet zkušenosti a dobrou praxi
- rozvíjet vlastní **odbornost**, jejich praxi a profesi³

ŠKOLE:

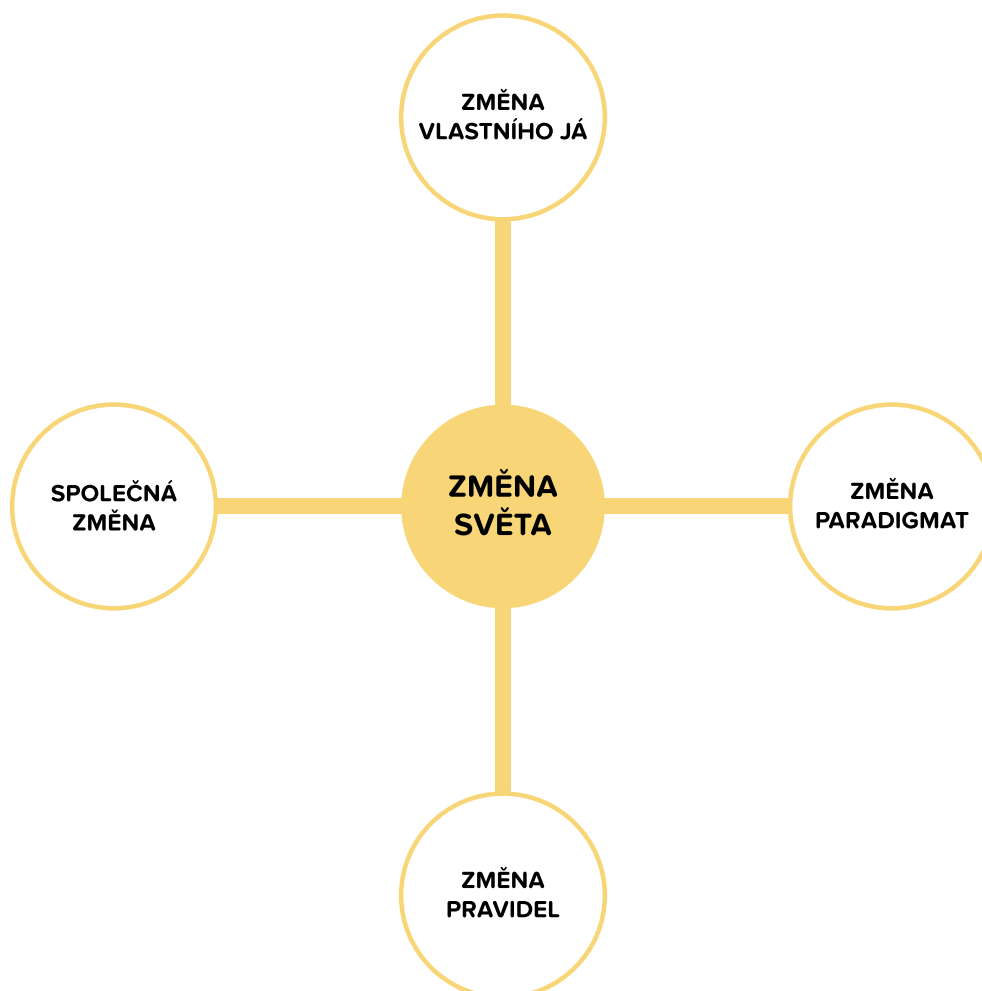
- GRV není jeden předmět ve výuce, mělo by postupovat celým vzdělávacím programem, a utvářet tak charakter školy. Škola zahrnutím globálních témat **oživí celé kurikulum** a může učinit i z obávaných předmětů takové, které podněcují zvědavost a zapojení na straně žáků – jako např. objevování matematiky prostřednictvím fair trade.
- V GRV byly vyvinuty **participativní metody**, které podporují aktivní učení žáků. Existuje množství znalostí a materiálů, které škola může využívat a které si osvojily mezioborový přístup ke kurikulu.
- Skrze týmovou práci učitelského sboru GRV přispívá k **soudržné atmosféře na škole**. To může využít i škola jako zaměstnavatel pro **rozvoj zaměstnanců**. Prostředí vzájemné podpory a povzbuzení mezi zaměstnanci umožní učitelům získat důvěru a schopnost vzít na sebe i vyšší riziko při využívání nových metod ve výuce.
- GRV otevírá prostor pro **partnerství mezi školami i školou a místní komunitou a dalšími partnery**. V ČR se již vytvořila široká síť vyučujících ve formálním a neformálním vzdělávání, kteří mají zkušenosti a dokáží rozvíjet taková partnerství. Škola se může zapojit do místní komunity představením globálních témat rodičům a být hnacím motorem pro postupné proměny společnosti směrem k udržitelnému rozvoji. Partnerství mohou zlepšovat postavení školy v rámci celé společnosti.

² Více též např. na http://clients.squareeye.net/uploads/glp/GLP_pdfs/Primary_GLP_SLT_Pack.pdf.

³ V ČR sice dosud nebyl proveden potřebný výzkum, ale zvýšení motivace učitelů a pedagogů potvrdil např. výzkum provedený ve Velké Británii v roce 2013 – viz Think Global (2013): Bringing the Global Skills Gap: Teachers' views on how to prepare Global Generation for the challenges ahead na <http://clients.squareeye.net/uploads/dea/documents/Bridging%20the%20Global%20Skills%20Gap.pdf>.

SPOLEČNOSTI JAKO TAKOVÉ:

- GRV přispívá ke zvýšení účasti občanů na celkové **přeměně společnosti směrem k udržitelnému rozvoji, uplatňování lidských práv pro všechny a sociální spravedlnosti**. Taková změna je možná jen dlouhodobě a na základě **vnímání společné odpovědnosti**. Všichni lidé potřebují určité **klíčové kompetence** pro to, aby porozuměli, zapojili se a vzájemně působili v rámci společnosti jako odpovědní globální občané.
- Pro potlačení rostoucích xenofobních nálad a nacionalistických postojů ve společnosti jsou nezbytné nové přístupy i ve vzdělávání. GRV ve svém důsledku podporuje **vytváření více demokratické, spravedlivé, mírové a odpovědné společnosti**, která si cení rozmanitost pohledů a respekt vůči ostatním.
- Právě v době ekonomické krize si lidé spíše uvědomují potřebu změn, které se mají dotknout ekonomiky, životního prostředí i vzdělávání. Krize otevřela dveře pro společenské inovace – hledání alternativních cest ve vztazích, výrobě a spotřebě, které jsou více udržitelné a zahrnující i lidi znevýhodněné a na okraji společnosti. GRV je z podstaty své definice kvalitní vzdělávání a **dává naději připravit lidi na to vhodně reagovat na krize**. Místo aby přispívalo ke strachu lidí a podporovalo jejich soutěživé postoje, povzbuzuje **smysl pro solidaritu, spolupráci a motivaci pro vlastní účast na věcech veřejných**.⁴

⁴ Viz též Závěrečná zpráva 2nd European Congress on Global Education - Education, Interdependence and Solidarity in a Changing World, Lisbon, 27-28 September 2012 na http://www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE/2012_GE_Congress_Report_FINAL_11feb2013.pdf.

3.

CO SE V ČR V GRV PODAŘILO

V České republice se za posledních více než deset let podařilo na poli GRV učinit řadu důležitých kroků:

- přijmout [Národní strategii Globálního rozvojového vzdělávání pro období 2011–2015](#)⁵, hlavní koncepční dokument GRV, který vznikl pod koordinací Ministerstva zahraničních věcí ČR (MZV). Strategie poprvé shrnovala základní cíle GRV, témata, principy, popsala cílové skupiny, zapojené strany aj. Jako jeden z cílů stanovila „**dosáhnout toho, aby se globální rozvojové vzdělávání stalo nedílnou součástí všech úrovní formálního vzdělávání**“. Dále zajistit financování GRV, osvětu o GRV, rozvíjet spolupráci mezi aktéry a zvyšovat kvalitu a efektivnost GRV. Přesto se GRV ještě nestalo součástí českého vzdělávacího procesu na všech úrovních, tj. od předškolního po terciární vzdělávání i další nabídku vzdělávání a osvěty pro dospělé. Ve strategii nebyly rozpracovány indikátory, které by umožnily zhodnotit, nakolik se jí podařilo naplnit;
- zařadit některá témata a **principy GRV** do několika **vzdělávacích oblastí a do průřezových témat kurikula** jak pro základní, tak pro střední školy (Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Environmentální výchova a Multikulturní výchova); GRV by také mělo být součástí **Dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR** – tedy dokumentu, který zakotvuje záměry, cíle a kritéria vzdělávací politiky a určuje rámec Dlouhodobých záměrů krajů a sjednocuje přístup jednotlivých krajů;
- **zvýšit povědomí odborné veřejnosti o tématech GRV**, a to zejména díky osvětovým a rozvojově-vzdělávacím projektům nevládních neziskových organizací, financovaných zejména programem MZV / Českou rozvojovou agenturou (ČRA) a Evropskou komisí⁶;
- v rámci projektů NNO vytvořit řadu **kvalitních metodických a didaktických materiálů** o tématech globálního rozvoje. Národní ústav pro vzdělávání spolu s externími experty nyní tyto materiály třídí a komentuje, aby v nich učitelé mohli snáze vybírat podle jejich potřeb. NNO pro učitele dále pořádají řadu školení o metodách výuky GRV a další podpůrné akce;
- vytvořit [metodický portál](#) Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, který nabízí učitelům metodologickou podporu pro výuku a zavádění rámcových vzdělávacích programů vč. průřezových témat do vzdělávacích programů škol; učitelé mohou na portálu sdílet zkušenosti i z oblasti GRV⁷;
- zahájit **dialog mezi různými aktéry** GRV ze státní správy (MZV, MŠMT, ČRA), pedagogických institucí (zejména Národní ústav pro vzdělávání, NIDV – Národní institut pro další vzdělávání), vysokých škol a nevládních neziskových organizací.

JAK GRV ZOHLEDŇUJÍ VYBRANÉ KONCEPČNÍ DOKUMENTY ČR PRO VZDĚLÁVÁNÍ:

- [Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020](#)⁸ (platná od 2014) – rozvoj aktivního občanství, udržitelný rozvoj a demokratické vládnutí jsou zmíněny ve vizi vzdělávání jako jeden ze čtyř hlavních cílů, ale strategie už tento cíl nerozpracovává ve svých prioritách a ani neuvádí opatření k jeho dosažení. Pokud má strategie odpovídat na potřeby vzdělávání moderní a odpovědné společnosti, musí být cíle dopracovány s ohledem na aktivní globální občanství a udržitelný rozvoj.
- [Koncepte podpory mládeže pro období 2014–2020](#)⁹ – motivovat děti a mládež k životu s principy udržitelného rozvoje je jedním ze strategických cílů a je dále rozveden do opatření. Aktivní zapojování mládeže do rozhodovacích procesů a společnosti jsou jednou z priorit i cílů.

⁵ Viz http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publikace/podpora_zrs/index.html.

⁶ Nezávislé evaluace vybraných projektů GRV viz http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/dvoustrana_zrs_cr/evaluace/evaluacni_zpravy/index.html.

⁷ Samostatná stránka pro GRV na <http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4005>.

⁸ Viz http://www.vzdelavani2020.cz/images_obsah/dokumenty/strategie-2020_web.pdf.

⁹ Viz <http://www.msmt.cz/mladez/koncepce-podpory-mladeze-na-obdobi-2014-2020>.

4.

DOPORUČENÍ – JAK V ČR ZLEPŠIT ÚČINNOST GRV

V České republice by bylo třeba pro účinnější GRV zlepšit nebo zavést řadu kroků ze strany všech zapojených subjektů. Hlavní kroky obsahuje následující doporučení:

MINISTERSTVU ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ A ČESKÉ ROZVOJOVÉ AGENTUŘE:

- koordinovat **přípravu nové Národní strategie GRV**, zajistit potřebné kapacity i pro její naplňování a monitoring
- zlepšit **meziresortní koordinaci s MŠMT** a dalšími aktéry a zajistit **strategické i obsahové propojení strategie GRV s připravovanou Strategii vzdělávání pro udržitelný rozvoj**
- postupně **navyšovat objem prostředků** v dotačních titulech na osvětu a GRV i s ohledem na témata související s novými mezinárodními cíli pro udržitelný rozvoj po roce 2015
- rozpracovat cíle dotačního programu na osvětu a GRV a indikátory tak, aby mohla být **prováděna vyhodnocení dlouhodobějších dopadů programu** na postoje různých cílových skupin ke globálním tématům
- zahrnout do priorit dotačních výzev i **osvětu o GRV** jako takovém – tj. zvýšit povědomí veřejnosti (i odborné) o principech GRV, proč je GRV důležité pro společnost, podpořit veřejnou debatu o potřebě a způsobu zavádění GRV

„Globální vzdělávání má mít klíčovou roli ve formálním vzdělávacím systému, ve vzdělávání pedagogů a v celoškolské kultuře.“

Závěry mezinárodního symposia o vzdělávání globálních občanů, Espoo, Finsko 2011

MINISTERSTVU ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY:

- zahrnout **GRV jako součást vzdělávání k aktivnímu občanství, udržitelnému rozvoji a demokratickým hodnotám**
- zajistit potřebné **kapacity na MŠMT**, účinnou vnitro-resortní koordinaci a systémový přístup ke GRV a zlepšit **meziresortní koordinaci s MZV** a dalšími aktéry
- **aktualizovat rámcové vzdělávací programy** tak, aby se v nich odrážely principy a hodnoty GRV v souladu s aktuálními vzdělávacími potřebami a s nejnovějšími odbornými poznatky – zadat tento úkol Národnímu ústavu pro vzdělávání a vyčlenit na to potřebné finanční prostředky
- zajistit **další vzdělávání ředitelů a učitelů v GRV na celonárodní a systémové úrovni** – vyčlenit na to finance a další potřebné kapacity a podpořit školy, aby uvolnily své zaměstnance k účasti na vzdělávání
- poskytovat školám a učitelům soustavnou **metodologickou podporu v oblasti GRV**, zlepšit **spolupráci formálního a neformálního vzdělávání**¹⁰
- vytvořit **kompetenční profil učitele**, kde budou popsány kompetence a kritéria hodnocení pro učitele všech stupňů vzdělávání s ohledem na principy GRV; měl by sledovat schopnosti učitele dle osobnosti, interakce se žáky a zapojení do práce v lokálním a širším měřítku
- zapojit **Českou školní inspekci do zvyšování kvality GRV a komplexního vyhodnocování dopadů aktivit GRV**, např. sledovat, jak si škola vede v GRV a jaké je celkové klima na škole, změny v postojích žáků a studentů, pokusit se stanovit kvalitativně metodiky a standardizace znalostí a dovedností i u těžko měřitelných postojů (např. tolerance k cizincům); zařadit otázky spojené s GRV do již existujících pravidelných průzkumů nebo do rychlých šetření

¹⁰ Potřebu dávat učitelům více příležitostí k rozvoji svých schopností prostřednictvím profesní spolupráce a sdílení nejlepší praxe uvádí též studie poradenské společnosti McKinsey & Company (2010): Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení – http://www.mckinsey.cz/images/documents/McKinsey_pro_bono_skolstvi.pdf

AKADEMICKÉMU SEKTORU A PŘÍPRAVĚ UČITELŮ NA PEDAGOGICKÝCH FAKULTÁCH:

- **systematicky zavádět témata a metodiky GRV do přípravy učitelů;** vést studenty k myšlení v souvislostech, aby více uvažovali v dimenzi „já ve světě“, aby dokázali pracovat s tematikou GRV i v matematice, jazykových a jiných předmětech s cílem zcitlivět jejich vnímání a nastartovat jejich zájem o globální témata¹¹
- zlepšit **propojení výuky teorie s praxí**, aby studenti získávali praktickou zkušenost s přípravou i testováním výukových programů a didaktických materiálů s globální tematikou; k tomu je vhodné prohloubit spolupráci mezi akademickým a neziskovým sektorem, např. zadávat bakalářské a diplomové práce pro potřeby neziskového sektoru, zahrnout GRV do povinných prací pro studenty pedagogických fakult a středních pedagogických škol apod.
- provádět **výzkum v oblasti GRV** s důrazem na využitelnost výstupů pro pedagogickou praxi

KRAJŮM A OBCÍM:

- zahrnout GRV do Dlouhodobých záměrů krajů
- zlepšit **informování škol o GRV**, o dostupných programech (nabízených ze strany NNO, NIDV, škol a jiných institucí a organizací), o metodách výuky a výukových materiálech a o možnostech financování a zdrojích informací a spolupráce mezi školami
- z pozice zřizovatele **soustavně podporovat školy** v zavádění GRV.
- **podporovat školy v zapojování do dění a života komunity školy**

ŠKOLÁM:

- **zavádět globální témata a metody GRV jako celoškolský přístup** a do výuky všech předmětů; pro lepší uchopení průřezových témat přestat rozlišovat mezi jednotlivými tématy a hledat principy a přesahy, které mají všechna průřezová témata společné; zapojovat se do certifikovaných programů GRV (např. Světová škola)
- **podporovat učitele v dalším vzdělávání** o globálních tématech (uvolnit učitele na další vzdělávání i aktivity, podporovat sdílení zkušeností, mentoring apod.), aby byli schopni vzdělávat dle hodnot GRV v rámci výuky i při práci se žáky mimo ni
- **provázet školu s neformálním vzděláváním** – zapojovat se do mimoškolních projektů a poskytnout zázemí školy pro jejich realizaci, spolupracovat s nevládními neziskovými organizacemi aj.
- **posilovat komunitní roli školy**

NEVLÁDNÍM NEZISKOVÝM ORGANIZACÍM:

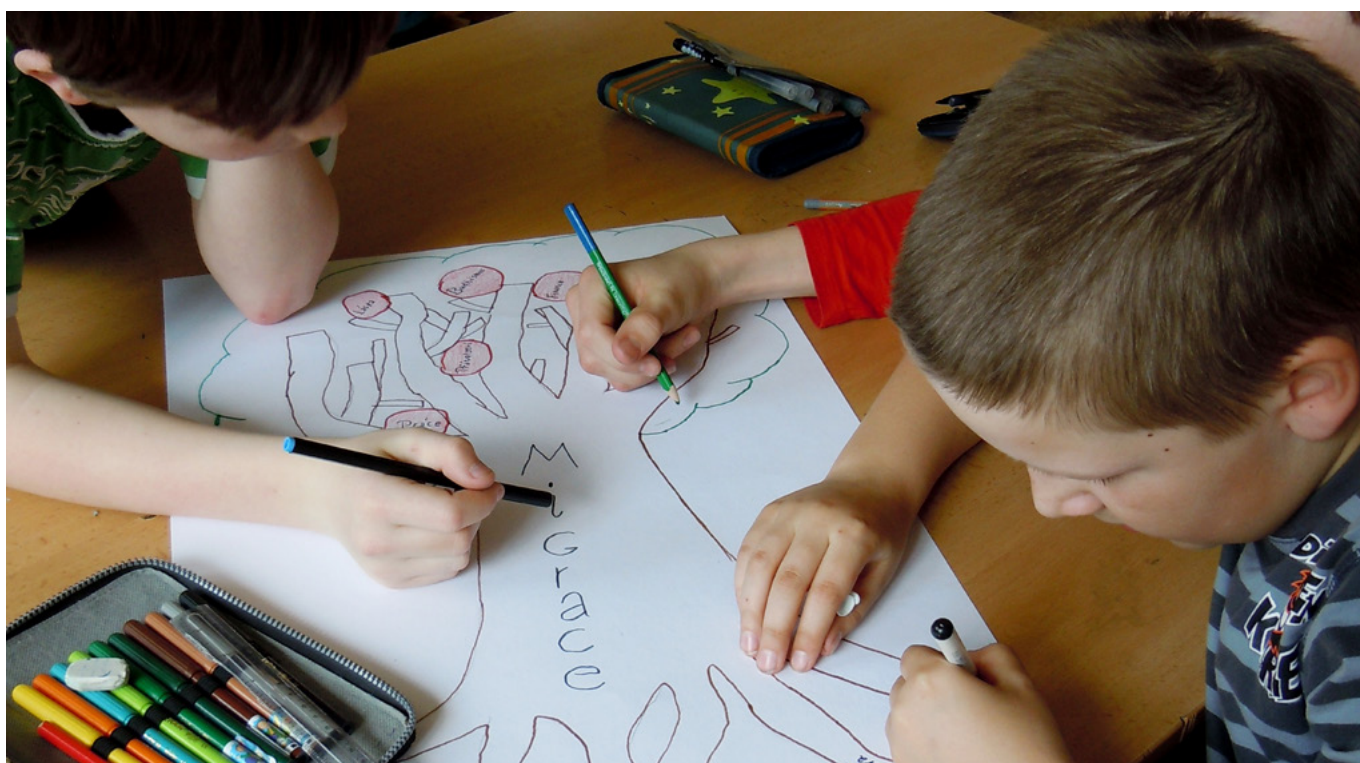
- **zapojovat se do expertních a mezisektorových pracovních skupin** vzniklých pro přípravu a implementaci strategie vzdělávání k udržitelnému rozvoji a Koncepce podpory mládeže pro období 2014–2020

¹¹ Viz též Vstupní analýza začlenění Globálního rozvojového vzdělávání na českých vysokých školách s pedagogickým zaměřením, společnost Člověk v tísni, projekt „Za změnou je učitel!“, 2013

NA VŠECH ÚROVNÍCH je potřeba zlepšit **účinný sběr dat** o existujících efektivních způsobech a formách výuky GRV a jejich **vyhodnocování**. Důležitou roli by při tom mohla hrát Česká školní inspekce. Taková data by pomohla též identifikovat nedostatky ve výuce GRV a jejich příčiny, resp. sledovat dlouhodobé změny postojů, schopností a vnímání hodnot u cílových skupin.

V neposlední řadě v České republice stále **chybí potřebná POLITICKÁ PODPORA PRO GRV ze strany vlády, parlamentu a dalších státních institucí**. Přitom taková podpora GRV je nutná hned z několika hledisek:¹²

- **Globální společnost** potřebuje občany, kteří chápou globální procesy a v rámci nich i význam rozvojové spolupráce a mezinárodní solidarity.
- **Z průzkumů veřejného mínění** v ČR i jinde v EU vyplývá, že existuje trhlina mezi hlubokou podporou veřejnosti pro rozvojovou spolupráci a povrchní znalostí globálních problémů.
- Pro **zajištění lidské bezpečnosti** je třeba posílit mezinárodní solidaritu mezi zeměmi. K tomu je nutná podpora ze strany veřejnosti a její povědomí o realitě života a základních příčinách problémů a nerovností jinde na světě.
- Z pohledu **demokratické správy věcí veřejných** je nutné výdaje finančních prostředků z veřejných rozpočtů na rozvojovou spolupráci opřít o podporu veřejnosti, která je informovaná o otázkách rozvojové spolupráce. Nedostatek financí na GRV může vést k deficitu demokracie.
- **Skutečný udržitelný rozvoj** vyžaduje, aby byl uznán za vlastní prioritu vládami a lidmi napříč kontinenty. Osvěta a kritická znalost veřejnosti zajišťuje lepší kontrolu a zřetelnější rozvojové priority.

Projekt La Ngonpo organizace **Multikulturní centrum Praha**.

¹² Více též na <http://www.oecd.org/development/pgd/38405962.pdf> a http://www.ceipaz.org/images/contenido/27.GENE_QGE-education.pdf.

5.

JAK JE GRV V ČR FINANCOVÁNO

PROGRAM ZAHRANIČNÍ ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČR

Dotační tituly v rámci programu Zahraniční rozvojové spolupráce ČR (ZRS) Ministerstva zahraničních věcí vyhlášené Českou rozvojovou agenturou jsou hlavním zdrojem financování projektů GRV a osvěty, realizovaných zejména nevládními neziskovými organizacemi (NNO). Tyto dotace byly poprvé vyhlášeny v roce 2004. Od roku 2010 navíc ČRA umožňuje realizovat víceleté projekty GRV, ač na bázi ročních dotací.

Do roku 2017 se podle střednědobého plánu ZRS bohužel nepředpokládá navyšování financování dotačních titulů na GRV a dotace by se měly držet na úrovni **15 mil. Kč ročně na osvětu a GRV** a 3 mil. na posilování kapacit NNO a partnerství.¹³ ČRA má rovněž 1,5 mil. Kč ročně na aktivity krajů a obcí v prioritních zemích ZRS, které se také mohou dotýkat GRV. Pro rok 2015 byly navíc výjimečně vyčleněny 4 mil. Kč na osvětové aktivity v rámci Evropského roku pro rozvoj.

Kromě toho ČRA v rámci programu **trilaterální spolupráce** uděluje dotace **na spolufinancování projektů**, které uspěly v grantových výzvách **Evropské komise a jiných dárců**. Díky tomu se mohou české subjekty zapojovat do víceletých rozsáhlejších projektů s mezinárodními partnery a zvýšit účinnost českých financí i v oblasti GRV. Tak, jak se mění úspěšnost českých NNO v evropských a jiných mezinárodních grantových výzvách, roste i potřeba spolufinancování v rámci trilaterálních dotací.¹⁴ Každý rok se ale projevuje jejich nedostatek. Z celkových 33,5 mil. Kč na trojstranné projekty v roce 2014 bylo využito na spolufinancování osvětových projektů a projektů GRV cca 7,4 mil. Kč.

Tabulka: Objem prostředků na projekty globálního rozvojového vzdělávání a osvěty v rámci dotačních titulů programu ZRS ČR 2004–2014 (bez projektů trilaterální spolupráce)

Rok	Počet projektů	Objem prostředků (Kč)
2004	5	2 785 000
2005	4	6 124 000
2006	11	10 830 000
2007	10	8 159 000
2008	11	11 031 500
2009	15	13 267 104
2010	16	11 406 516
2011	16	13 916 761
2012	18	12 699 930
2013	22	16 052 118
2014	22	14 983 822
Celkem	150	121 255 751

Zdroj: Informace o ZRS ČR 2004–2013, výroční zpráva ČRA 2014

¹³ Viz Plán dvoustranné zahraniční rozvojové spolupráce v roce 2015 a střednědobý výhled jejího financování do roku 2017 schválený Vládou ČR 25. 6. 2014 Usnesením č. 480 http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/rozvojova_spoluprace/koncepce_publicace/rocní_plany/plan_zrs_na_rok_2015.html.

¹⁴ Prostředky v rámci trilaterálních dotací vzrostly od roku 2005 z celkových cca 6 mil. Kč na 34 mil. Kč v roce 2015.

PROGRAMY STÁTNÍ PODPORY PRÁCE S DĚTMI A MLÁDEŽÍ MŠMT

Pod MŠMT nejsou žádné zvláštní programy určené výslovně pro GRV či osvětu o globálních tématech. Teprve v roce 2014 byly stávající čtyři programy rozšířeny o témata související s aktivním občanstvím¹⁵, ale nedošlo k žádnému navýšení financí. Celkově by bylo třeba zajistit finance na systémové zavádění GRV v rámci formálního a neformálního vzdělávání, tj. nejen přes projekty NNO.

EVROPSKÁ KOMISE

Evropská komise (EK) je významným poskytovatelem financí prostřednictvím tematického programu pro nestátní aktéry a místní municipality, od roku 2014 vyhlašovaného jako Civil Society Organisations and Local Authorities. EK stanovila dva strategické cíle – přidaná hodnota a **doplnkovost k aktivitám v oblasti GRV a osvěty na úrovni členských států** a zaměření na klíčové globální otázky. Klade velký důraz na **pan-evropský charakter** projektů, z čehož vznikají velké projekty na úrovni více zemí. České NNO se ve srovnání s jinými zeměmi EU dosud řadily mezi ty neúspěšnější. Nicméně konkurence projektů je obrovská a roste i jejich organizační náročnost.

Projekt **Jeden svět na školách** organizace **Člověk v tísni**.

¹⁵ Např. program č. 1 uvádí mezi prioritami pro rok 2015 „Aktivity NNO navazující na cíle Koncepce podpory mládeže na období 2014–2020“ a program č. 2 „Aktivity využívající neformální vzdělávací metody a rozvíjející tvořivost a aktivní účast (participaci)“ – viz <http://www.msmt.cz/mladez/priority-programu-pro-rok-2014>. Nebo program <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/dotacni-program-msmt-na-podporu-vzdelavani-v-jazycich-1>.

6. NOVÉ TRENDY: VZDĚLÁVÁNÍ PRO GLOBÁLNÍ OBČANSTVÍ

V posledních letech se prosazuje pojetí více směrem ke **vzdělávání pro globální občanství** (Global Citizenship Education / Education for Global Citizenship). Vzdelávání pro globální občanství umožňuje lidem rozvinout znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty potřebné pro zajištění spravedlivého a udržitelného světa, ve kterém může každý naplnit svůj potenciál.¹⁶ Vychází z různých vzdělávacích konceptů, které se během posledních 40 až 50 let rozvinuly v zemích západní Evropy pod pojmy jako rozvojové vzdělávání (development education – DE), globální učení (global learning – GL), vzdělávání k lidským právům (human rights education – HRE) a vzdělávání pro udržitelný rozvoj (education for sustainable development – ESD). Ve velké míře tyto koncepty přispívají právě ke vzdělávání pro globální občanství. Co jsou společné rysy těchto přístupů ke vzdělávání?¹⁷

- **Globální rozměr** – porozumění problémům je možné jen z globální perspektivy, podobnosti a rozdíly mezi lidmi, společnostmi, ekonomikami i přírodními podmínkami v různých částech světa, hledání problémů, které mají dopad na všechny (chudoba, spravedlnost, nerovnosti, změny životního prostředí aj.), podpora smyslu pro společenskou zodpovědnost a solidaritu, porozumění globálním procesům, uvědomění si dopadů jednání jedince na společnosti i globálně (spotřební a nákupní zvyklosti, výrobní postupy apod.).
- **Moderní pedagogické trendy** – využívají aktivní a participativní metody pro rozvoj kreativity jedince v procesu sebevzdělávání, stimulují ho k odkrývání a zkoumání problémů, kritickému přehodnocení vlastních postojů, předsudků a chování aj.
- **Usilování o osobní a společenské změny (tzv. transformativní rozměr)** – podporují kapacity, schopnosti a motivaci jedince, které mu umožní reagovat na změny a prosazovat je ve prospěch osobního a kolektivního lidského rozvoje. Přispívají k zásadním změnám na úrovni jedince, vzdělávacího systému i celé společnosti.
- **Holistický přístup** – různé koncepty (rozvoj, životní prostředí, udržitelnost, lidská práva a spravedlnost, uvědomění si různých perspektiv) se doplňují, jsou vzájemně propojené. Odpovídá to celostnímu pohledu na svět, lidstvo a jeho problémy – tedy není možné problémy od sebe oddělovat a analyzovat je v rozdílných a uzavřených částech.

Vzdělávání pro globální občanství je transformativním vzděláváním pro žádoucí a aktivní zapojení jedince do globalizované společnosti. Může být chápáno jako zastřešující pojem, uvědomění si toho, že je to přístup ke vzdělávání, ne jeden oddělený předmět, téma nebo látka, která má být pokryta ve formálním nebo neformálním vzdělávání. Zahrnuje metodologii výuky a vzdělávání. Má potenciál být využito v řadě předmětů a témat. Záleží jen na tom, jaký obsah bude vybrán a jakým způsobem bude představen a v jakých procesech využíván, aby si jedinec osvojil, prozkoumal a uplatnil znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty.

V roce 2015 bude na půdě OSN schválen nový univerzální rámec mezinárodních cílů, který má nejen **řešit základní příčiny chudoby a s ní spojených problémů v rozvojových zemích, ale i zajistit udržitelný rozvoj v globálním měřítku. Důstojný život pro všechny vyžaduje zásadní změny ve společnosti** – v bohatých i chudých zemích – postavené na ochraně životního prostředí a respektování limitů naší planety, celostním přístupem napříč obory, spoluprací mezi veřejným, občanským a podnikatelským sektorem a propojování domácí a zahraniční politiky. Takové změny mohou být uskutečněny, jen pokud občané rozumějí souvislostem a využijí možnosti k zapojení, které mají na úrovni osobní, společenské i politické. Právě vzdělávání je mocným prostředkem a základem k takovým změnám.

¹⁶ Definice převzata z http://www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx.

¹⁷ Více viz též studie o nastavení monitoringu vzdělávání pro aktivní občanství http://deEEP.org/wp-content/uploads/2015/01/DEEEP4_QualityImpact_Report_2014_web2.pdf.

7.

PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE Z ČR

Výše uvedené přínosy GRV lze již potvrdit i výsledky a zkušenostmi, získanými v projektech NNO zaměřených na zavádění GRV do českého formálního a neformálního vzdělávání. Z desítek realizovaných projektů uvádíme jen několik málo příkladů. Výsledky jsou v řadě z nich potvrzené nezávislými evaluacemi nebo vyplývají ze zpětné vazby od zapojených účastníků a institucí:

PROJEKT 1: **GLOBAL CURRICULUM**

www.globalcurriculum.net

REALIZÁTOR: ARPOK, o. p. s.

PARTNEŘI: nevládní neziskové organizace – NEGO-COM (Benin), CECIP (Brazílie), Südwind (Rakousko) a DEC Leeds (Velká Británie) a zapojené školy v partnerských zemích

DOBA REALIZACE: 1. 1. 2010 – 31. 12. 2012

ROZPOČET A ZDROJE FINANCOVÁNÍ:

960 000 EUR (všichni partneři, 3 roky), Evropská komise 75 %, Česká rozvojová agentura (25 % nákladů na realizaci v ČR)

CO SE V PROJEKTU Podařilo DOSÁHNOUT:

- Pomohl učitelům zavádět globální témata do různých předmětů a podstatně zvýšit jejich motivaci, inovace, kreativitu a dovednosti aplikovat nové styly vzdělávání.
- Vzrostl zájem zapojených studentů o globální témata, jako např. společenské nerovnosti, přístup ke zdrojům a infrastruktura či rozličnost kultur. Zlepšilo se jejich přemýšlení o pohledu na svět z jiných perspektiv a zájem o aktivní zapojení.

HLAVNÍ AKTIVITY:

- Byl vytvořen a vyzkoušen „Global Curriculum Model“ ve spolupráci s učiteli ze 45 škol z 5 zemí, z toho 10 z ČR.
- V každé zapojené škole fungoval tým 4 až 5 učitelů pod vedením jednoho z nich. Učitelé si sami vytvořili akční plány GRV na každý rok, které realizovali během školního roku – tedy dalších více než 150 extra akcí realizovaných přímo učiteli v různých předmětech (soutěže v esejích, videa, dopisy zahraničním kolegům apod.).
- Proběhlo více než 1 700 hodin GRV, setkávání koordinátorů, semináře pro pedagogy, konference, studijní cesta do britského Leedsu (5 pedagogů z ČR), studijní cesta do beninského Porta Nova (5 pedagogů z ČR), ukázkové hodiny a hospitace, vedení hodin formou tandemového učení (učitel + lektor GRV).
- Vznikla nová příručka **Na STOPĚ začleňování globálních témat do výuky**¹⁸ – teoretická část o GRV v ČR a začleňování globálních témat do vzdělávacích kurikul; praktická část s výukovými lekcemi, vytvořenými pedagogy všech zapojených zemí (Benin, Brazílie, ČR, Rakousko a VB); součástí příručky je CD.

DOPORUČENÍ VZEŠLÁ Z PROJEKTU:

- Učitelé se potýkali s časovým a pracovním vyčerpáním a omezeními v rámci vzdělávacích osnov. Proto potřebují vyšší podporu ze strany lektorů GRV i vedení školy, konkrétní tipy, jak některá témata vyučovat i v rámci jiných předmětů (tj. v rámci mezi-předmětové spolupráce) a komplexního dlouhodobého vzdělávání.
- Pracovat s týmem pedagogů v dané škole a podporovat je v začleňování globálních témat do výuky (příkladem mohou být akční plány či tandemové učení).
- Nabídnout učitelům sdílení s kolegy ze zahraničí a více příležitostí pro interkulturní výměnu zkušeností.
- Více zapojovat zřizovatele škol a vedení pro to, aby se GRV stalo součástí profilu školy.

¹⁸ Volně ke stažení na http://www.globalcurriculum.net/media/common/uploads/material/na-stope-zaclenovani-globalnich-temat-do-vyuky/Na%20STOP%C4%9A_final.pdf nebo zdarma k objednání na grv@arpok.cz.

PROJEKT 2: ROZŠIŘOVÁNÍ PARTICIPATIVNÍ VÝUKY GLOBÁLNÍCH TÉMAT NA 1. STUPNI ZŠ METODOU GLOBAL STORYLINES

www.nazemi.cz/global-storylines

REALIZÁTOR: NaZemi

PARTNEŘI: Institut výzkumu inkluzivního vzdělávání na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, WOSDEC – West of Scotland Development Educational Centre, školy v Jihomoravském kraji a v třetím roce v celé ČR, spolupráce s Katedrou primární pedagogiky Pedagogické fakulty MU, Katedrou sociální pedagogiky Pedagogické fakulty MU

DOBA REALIZACE: 1. 1. 2013 – 31. 12. 2015

ROZPOČET A ZDROJE FINANCOVÁNÍ:

Česká rozvojová agentura (celkem 1 815 842 Kč) a vlastní zdroje (cca 341 400 Kč)

CO SE V PROJEKTU PODAŘILO DOSÁHNOUT:

- Posílil výuku GRV a globálních témat na 1. stupni ZŠ.
- Učitelé si zlepšili motivaci a schopnosti pro uplatňování postupů participativní pedagogiky a pro vedení reflexe a začali více předávat odpovědnost za učení se na žáky.
- Změnil vztahy ve třídě i mezi žákem a učitelem, zvýšila se motivace žáků pro učení, práce prohloubila stupeň osobního zapojení a nasazení, rozvinuly se schopnosti pro spolupráci, řešení problémů, kritické myšlení a empatii s druhými.

„Děti v rolích se změní, každá situace nabyde vážnosti, snaží se jednat jako dospělí, změní slovník, jsou důležití „lidi z Bodlákova“, kteří se snaží vyřešit problém. Jindy si obvykle skáčou do řeči, ale když vystupují jako radní, tak na jednání respektují, když mluví někdo jiný. Je fajn, že ten projekt dává prostor i pro moji kreativitu a možnost přizpůsobit aktivity různým věkovým kategoriím.“

Martina Grycová, učitelka na ZŠ a MŠ, Ivanovice-Řeznovice, o projektu Global Storylines (NaZemi)

HLAVNÍ AKTIVITY:

- Dosud se zapojilo 10 pilotujících škol a 22 učitelů, zapojují se další školy.
- Projekt využívá přístup „storylines“: žáci 1. stupně ZŠ jsou vtaženi do příběhu, který se stává osou výuky po dobu dvou až tří měsíců. Žáci si vytvářejí prostředí a role ve zvolené komunitě. Příběh klade před komunitu problémy a výzvy, které musí její členové řešit. Výuka příběhem využívá prvky dramatické výchovy, a umožňuje tak prozkoumávat komplexní globální témata v bezpečném prostředí fiktivního příběhu.
- Zatím jsou přeloženy **4 metodiky s příběhy**¹⁹ (témata nakládání s odlišností, přístup k vodě, zábory půdy a půda jako zdroj obživy).
- Na Katedře sociální pedagogiky vznikl magisterský kurz Globální rozvojové vzdělávání.

DOPORUČENÍ VZEŠLÁ Z PROJEKTU:

- Společným setkáváním získávají učitelé vzájemnou podporu díky výměně zkušeností a inspirací – to učitele motivuje a profesně posouvá.
- Profesní rozvoj učitelů umožňují individuální rozhovory po hodině i skupinové reflexe práce.
- Předávání zodpovědnosti žákům posiluje cíle GRV. Global storylines překonává častá rizika praxe GRV: pochopení problému a souvislosti ne nutně vede k solidaritě, problémy se mohou zdát stále cizí nebo lidi přepadá pocit bezmoci „vždyť to já přeci nezměním“. Participativní přístup ke GRV s použitím rolí vede děti k tomu, aby se cítily součástí dění ve světě i okolí a aktivně se podílely na jeho zlepšování. Role umožňují žákům zažít a uvědomit si problém, prozkoumat více perspektiv – umožňují hlubší pochopení situace lidí skrze vlastní pocity v roli. Chráněný prostor příběhu umožňuje nácvik jednání a dává prostor pro experiment. Děti jsou v rolích dospělých, globální rozměr přináší příběh a vedené reflexe. Děti se tak učí aktivně podílet na lokálních a globálních problémech.

¹⁹ Metodiky jsou postupně zveřejňovány na <http://www.nazemi.cz/global-storylines>.

PROJEKT 3: LA NGONPO

www.la-ngonpo.org

REALIZÁTOR: Multikulturní centrum Praha (MKC Praha)

PARTNEŘI: NaZemi, Základní článek Hnutí Brontosaurus Modrý kámen, ZŠ v Ladaku a ČR, Sano Paila (a little step), partnerská NNO z Nepálu

DOBA REALIZACE: dlouhodobý projekt od roku 2010

ROZPOČET A ZDROJE FINANCOVÁNÍ:

Evropská komise (2010–2012: cca 483 000 EUR) a Česká rozvojová agentura (2010–2012 cca 53 600 EUR, 2013 dotace 750 000 Kč, 2014 dotace 700 000 Kč), vlastní zdroje (83 300 Kč za rok 2013), Nadace Karla Janečka (81 920 Kč za rok 2014)

CO SE V PROJEKTU PODAŘILO DOSÁHNOUT:

- Formou budování partnerství mezi školami v ČR a Ladaku (později i Nepálu a dalších zemích) umožnil studentům odlišných kultur přímou komunikaci a sdílení postojů a hodnot k různým lokálním i globálním otázkám. Zvýšil zájem a zapojení studentů a učitelů do lokálních a globálních témat a porozumění vzájemné závislosti.
- První originální program partnerství mezi školami z ČR a rozvojové země, který není postavený na charitativním základě.

HLAVNÍ AKTIVITY:

- Originální **metodický manuál pro učitele**²⁰ pro témata multikulturního a globálního rozvojového vzdělávání (v AJ a ČR) vznikl ve dvou verzích: česko-ladacká využívá ladackých reálií a česko-univerzální použitelná a srozumitelná třídám a učitelům kdekoli na světě. Metodika sleduje poslední trendy ve výuce multikulturního a globálního rozvojového vzdělávání a techniky interaktivní výuky. Je postavena na principech kritického myšlení. Obsahuje podrobné plány 24 vyučovacích hodin pokrývajících 6 témat (např. krása, voda, migrace), použitelných v různých předmětech (např. v angličtině, občanské výchově, zeměpisu, výtvarné výchově i v matematice).
- Vznikl on-line portál <http://www.la-ngonpo.org/> pro budování partnerství se školami v zahraničí.
- Krátkodobé pobyty dobrovolníků ve školách v Ladaku, studijní cesta českých učitelů do Ladaku a studijní cesta ladackých učitelů do ČR, osvětové akce v ČR.
- Vznikl **dokumentární film Out of Dreams**²¹ o životech dvou dospívajících chlapců, Rinchena z Indie a Honzy z ČR, o jejich sněch a přáních v kulturně odlišných kontextech, k tomu i metodika.

DOPORUČENÍ VZEŠLÁ Z PROJEKTU:

- Pro partnerské projekty je důležitý výběr vhodných škol, které mají zázemí a kapacity (technické, lidské apod.) pro zapojení, zkušenosti s realizací projektů a dlouhodobou motivaci pokračovat dále.
- Pro zapojování nových škol v ČR je podstatné, že ze strany učitelů v ČR je vysoká poptávka po materiálech GRV, které lze rovnou využít ve výuce a zároveň odpovídají požadavkům na zavádění průřezových témat do výuky (výukové listy, popisy lekcí, konzultace a podpora v hodině apod.).
- Budování kapacit, participativní způsob spolupráce a průběžná podpora a komunikace přispívají k motivaci škol a dobrovolníků, kdežto procesy vedené shora a nedostatek docenění snižují jejich entuziasmus a ochotu se zavázat k dalšímu zapojení.
- Pro zapojování dobrovolníků do projektů GRV je nutné vytvořit jasný systém s jasnými odpovědnostmi (výběrová kritéria a proces výběru, příprava dobrovolníků, komunikace o projektu a roli dobrovolníka v něm, příležitosti pro zapojení do aktivit GRV po návratu z dobrovolnického pobytu aj.).

„Na projektu se mi nejvíce líbí, že se žáci učí, ale nenásilnou formou. Sami si často neuvědomují, jaké dovednosti získávají. Než dojdou k výsledku své práce, musí spolupracovat a komunikovat se spolužáky, rozdělit si činnosti, respektovat názor druhého. A to je dnes, ve světě trochu povrchním, to, co by se žáci měli učit především. Na každém názoru záleží. Kdyby se projekt a práce s dětmi tímto způsobem rozšířily do všech škol a všech částí světa, možná by budoucí generace postupně začaly smýšlet jinak. Je skvělé, že my máme tuto možnost, važíme si jí. Kdo se zapojí dále?“

Lenka Dvořáková, učitelka, Tyršova ZŠ, Brno, o projektu La Ngonpo

²⁰ Ke stažení univerzální verze na http://www.mkc.cz/uploaded/download/Manual_CJ.pdf a původní na <http://www.mkc.cz/uploaded/download/MANUALngonpoCJ.pdf>.

²¹ Film Out of Dreams volně ke stažení na <https://vimeo.com/46029488>. Metodika k filmu na http://www.mkc.cz/uploaded/download/metodika_film.pdf.

PROJEKT 4: SVĚTOVÁ ŠKOLA

www.varianty.cz/svetovaskola

REALIZÁTOR: Program Varianty společnosti Člověk v tísni

PARTNEŘI: ADRA, ARPOK, MKC Praha

DOBA REALIZACE: zahájení v r. 2006 jako mezinárodní projekt Global action schools to communities, od 2013 Světová škola v rámci projektu „Učíme světově“ podpořený ČRA a MZV

ROZPOČET A ZDROJE FINANCOVÁNÍ:

projekt „Global Action School“ 2006–2009 (EC – cca 1 650 000 Kč, MZV – 1 460 000 Kč), projekt „Global Schools2communities“ 2009–2012 (EC – cca 3 650 000 Kč, ČRA/MZV – 450 000 Kč), projekt „Učíme světově“ 2013 (ČRA/MZV – 1 500 000 Kč) a 2014 (ČRA/MZV – 1 400 000 Kč)

CO SE V PROJEKTU Podařilo DOSÁHNOUT:

- Podpořil vzdělávání a přípravu žáků na reálný život v globalizovaném světě a aktivní přístup pedagogů a škol k propojování globálních témat s lokálními v rámci výuky i mimo ni.
- Poskytl metodickou podporu při zařazování průřezových témat (Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Environmentální výchova, Výchova demokratického občana) do výuky (metodické materiály) a konzultace při začleňování témat globálního rozvojového vzdělávání do Školního vzdělávacího programu.
- Osvědčení Světová škola nyní drží 45 českých základních a středních škol a téměř 200 dalších škol z Evropy.

„Stále a stále jsem překvapena schopnostmi, šikovností a smyslem pro zodpovědnost u svých „zapojených“ žáků. Je to něco úplně jiného, než jen tak učit podle učebnice.“

Marcela Kovaříková, učitelka ZŠ
Jana Babáka, Brno

HLAVNÍ AKTIVITY:

- Základem pro získání titulu „Světová škola“ jsou aktivní žáci podporovaní pedagogy. Opírá se o jednoduchou **metodologii**²² tří kroků: uč se – zjišťuj – jednej. Škola se zaváže k celoroční systematické práci studentů pod vedením učitelů se zvoleným tématem. V rámci tématu žáci identifikují problém v místě, kde žijí, a zaměří se na jeho globální souvislosti. Za podpory koordinátora škola začlení téma do výuky a připraví veřejnou akci, na které podpoří řešení lokálního problému s globálním přesahem.
- Do **akcí pořádaných školami**²³ se zapojují i rodiče, místní komunita a širší veřejnost. Během školního roku se žáci ve výuce věnovali např. tématu základních práv dětí. Vyvrcholením byla místní akce, na níž např. studenti prezentovali fiktivní Úřad právní ochrany dětí, za jehož neexistenci je ČR dlouhodobě kritizována Výborem OSN pro dětská práva. Žáci proto vytvořili i virtuální webové stránky Úřadu www.ksidlisti.cz/svetovaskola.

DOPORUČENÍ VZEŠLÁ Z PROJEKTU:

- Projekt umožňuje zapojení různým druhům škol, s různým zaměřením a různými zkušenostmi.
- Pozitivně se mění znalosti a porozumění studentů i učitelů globálním rozvojovým tématům, k pozitivním změnám dochází i v oblasti postojů, a to i u dalších zapojených aktérů, např. zástupců místních samospráv.
- Pro udržitelnost a další multiplikaci projektu Světová škola se osvědčuje vyžadovat oficiální souhlas vedení školy s účastí v projektu a zapojit více učitelů z jedné školy.
- Významný vliv na udržitelnost projektu má cílená podpora učitelů v začleňování globálních rozvojových témat do výuky a školních vzdělávacích programů.
- Má-li dojít ke zvýšení povědomí a mobilizaci v rámci místní komunity, je třeba vytvářet stabilní vztahy mezi participujícími aktéry.

²² Průvodce metodologií vč. kritérií získání titulu je ke stažení na http://varianty.cz/download/pdf/pdfs_157.pdf.

²³ Inspirace ze škol na různá témata jsou na <http://varianty.cz/index.php?id=70>.

PROJEKT 5: FOTBAL PRO ROZVOJ

www.fotbalprorozvoj.org

REALIZÁTOR: INEX – Sdružení dobrovolných aktivit

PARTNEŘI: 12 organizací neformálního vzdělávání pracujících s dětmi a mládeží (např. nízkoprahové kluby, dětské domovy, výchovné ústavy, volnočasová centra) v ČR, partnerská organizace Mathare Youth Sport Association z Nairobi, Keňa

DOBA REALIZACE: dlouhodobý osvětový projekt od r. 2006, od r. 2014 zaměřen více na neformální vzdělávání

ROZPOČET A ZDROJE FINANCOVÁNÍ:

roční rozpočet cca 1 100 000 Kč (ČRA – 800 tis. Kč, ostatní zdroje – vč. FAČR – 300 tis. Kč, v minulých letech též Evropská komise)

CO SE V PROJEKTU PODAŘILO DOSÁHNOUT:

- Díky fotbalovým turnajům s účastí česko-keňského týmu se každý rok do projektu zapojuje více než 1500 mladých lidí z různých regionů v ČR.
- Skrze unikátní spolupráci s partnerskou organizací MYSA, která každoročně přijíždí do ČR sdílet dobrou praxi z oblasti sportu a rozvoje, se daří podporovat myšlenku rovnocenného partnerství mezi Afrikou a Evropou a současně kriticky přistupovat ke stereotypům na obou stranách.
- Projekt zvýšil schopnosti týmu mladých lidí z ČR a Keni (tzv. ambasadorů) v řešení konfliktů, komunikaci, sociálním jednání aj. a znalosti témat (např. společenské nerovnosti, nenásilí či gender). Podpořil jejich zodpovědnost, sounáležitost a vzájemný respekt.
- Zapojil organizace neformálního vzdělávání pracující s dětmi a mládeží v ČR (převážně nízkoprahové kluby) do projednávání globálních témat s těmi lokálními.
- Umožnil české veřejnosti setkávání různých socio-kulturních skupin (např. romské děti z nízkoprahového centra – studenti VŠ – keňští dobrovolníci ze slumů v Nairobi – místní fotbalový klub).

„Myslím, že to je hlavně možnost podívat se na druhou stranu mince a prakticky se zapojit do aktivit, které mění životy lidí. Je to příležitost, jak prostřednictvím fotbalu na sobě zapracovat, jak zároveň ale pozitivní dopad akce převést i na svou komunitu, zemi i na celý zbytek světa.“

Bethwell Mwaura, zaměstnanec keňské organizace MYSA a účastník stáže v ČR v rámci projektu Fotbal pro rozvoj

HLAVNÍ AKTIVITY:

- Projekt využívá fotbal jako prostředek k lepšímu vzájemnému porozumění a toleranci ve společnosti. Osvětová kampaň po ČR se skládá ze 7 fotbalových turnajů (Akčních dnů) v různých místech v ČR, do kterých se zapojuje téměř 70 fotbalových týmů z různých společenských sfér a česko-keňský tým složený z mladých „ambasadorů“ kampaně (čeští studenti a dobrovolníci z keňské MYSA).
- Tým ambasadorů projde přípravným vzdělávacím programem a připraví a vede workshopy GRV pro děti a mládež pořádané v místě turnaje (za účasti celkem cca 360 dětí a mládeže).
- Keňský stážista z organizace MYSA během střednědobého pobytu v ČR vede vzdělávací semináře GRV pro pracovníky zapojených organizací a sdílení praxe v oblasti využívání sportu jako prostředku pro komunitní i osobnostní rozvoj a práci s dobrovolníky.

DOPORUČENÍ VZEŠLÁ Z PROJEKTU:

- Fotbal je nejrozšířenějším a nejoblíbenějším sportem na světě a jako takový je silným a srozumitelným komunikačním nástrojem i pro taková témata, jako jsou chudoba, sociální vyloučení, konflikty, práce se znevýhodněnou mládeží aj.
- Globální témata je potřeba začleňovat i do neformálního vzdělávání, zjednodušovat komunikaci a srozumitelnost a představovat je ve světle každodennosti v různých částech světa.
- S ohledem na zvyšování občanských kompetencí mladých lidí bude v projektu dále posílen samotný vzdělávací program s důrazem na nenásilnou komunikaci, mediaci a facilitaci.

PROJEKT 6: JEDEN SVĚT NA ŠKOLÁCH

www.jsns.cz

REALIZÁTOR: Jeden svět na školách, společnost Člověk v tísni

DOBA REALIZACE: dlouhodobý projekt od roku 2001

ROZPOČET A ZDROJE FINANCOVÁNÍ:

během let různí donoři vč. privátních nadací (ČRA/MZV, EK, MŠMT, Ministerstvo kultury, Česká bankovní asociace, Ministerstvo zdravotnictví, Česko-německý fond budoucnosti, Nadační fond AVAST, Evropský sociální fond v ČR, Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost)

CO SE V PROJEKTU PODAŘILO DOSÁHNOUT:

- Přispívá k výchově zodpovědných mladých lidí, kteří se orientují v současném světě, otevřeně a kriticky přistupují k informacím, nejsou lhostejní, chtějí ovlivňovat a také skutečně ovlivňují dění kolem sebe.
- Výukové materiály reagují na situaci ve společnosti a aktuální výzvy u nás i ve světě. S materiály pracují učitelé a žáci na více než 3 300 základních a středních školách.
- Program je už několik let realizován také v zahraničí (na Slovensku, v Polsku, Estonsku, Rumunsku, Švédsku, Německu, Libanonu aj.).

„Oceňuji širokou nabídku dokumentárních filmů i možnost využít nabízené aktivity. Velmi to vyučujícím šetří čas. Portál jsns.cz je také drahocenným zdrojem filmů, které běžně nejsou učitelům k dispozici. Skvělá je také délka filmů, která je vhodná pro použití při vyučování (vyučovací hodina 45 min).“

Michaela Kriváčková, učitelka (dějepis, občanská výchova, český jazyk),
ZŠ Petřiny – sever, Praha

HLAVNÍ AKTIVITY:

- **Audiovizuální vzdělávací portál** <https://www.jsns.cz/> – základ portálu tvoří tzv. **audiovizuální lekce**, koncipované jako **hotové výukové balíčky**. Obsahují vždy dokumentární film nebo sociální spot a přehledně zpracované aktivity pro práci v hodinách a další informační materiály. Jednotlivé lekce jsou zaměřeny na aktuální témata současného světa (lidská práva, rozvojová témata, občanská angažovanost) a na moderní československé dějiny. Z webu je možno filmy stahovat, ukládat (i na přenosné paměťové zařízení) a později přehrát. To vše s ošetřením autorských práv.
- **Příběhy bezpráví** – pomocí dokumentárních i hraných filmů a dalších pomůcek k výuce dějepisu seznamují žáky ZŠ a SŠ s některými momenty československé historie.
- **Filmové kluby** – středoškoláci si mohou založit Filmový klub Jeden svět na školách, a zprostředkovávat tak svým spolužákům aktuální společenská a celosvětová témata.
- **Týmové projekty** – studenti se mohou zapojit do týmových projektů Kdo jiný? (zaměřený na občanskou angažovanost mladých lidí) a Příběhy bezpráví – z místa, kde žijeme (konkrétní osudy pamětníků, které perzekvoval komunistický režim).
- **Studentské volby** – školy se mohou zapojit před každými skutečnými volbami v ČR. Cílem je seznámit žáky a studenty s volebním systémem ČR a zvýšit účast prvovoličů ve volbách skutečných.
- **Školní projekce** – v rámci Mezinárodního filmového festivalu o lidských právech Jeden svět se pořádají dopolední projekce, které jsou tematicky speciálně přizpůsobeny věku žáků.
- **Výzkumy a dotazníková šetření** – v rámci programu probíhají vlastní sociologické výzkumy zaměřené na děti a mládež.

DOPORUČENÍ VZEŠLÁ Z PROJEKTU:

- Do přípravy lekcí je potřeba zapojovat pedagogy z praxe, aktivity jsou před publikováním na webovém portále testovány přímo pedagogy.
- Zpřístupněním aktivit on-line na vzdělávacím portále jsns.cz zvyšujeme dostupnost vzdělávacích aktivit pro učitele. Počet uživatelů jen v roce 2014 vzrostl o **1 100 uživatelů**, celkově bylo v roce 2014 na webu registrováno již více než **3 100 uživatelů** a **1900 škol** a školských zařízení.
- Nabízet aktivity v různých časových dotacích a se zaměřením na různé věkové skupiny, použitelných v různých předmětech.
- Reagovat na aktuální problémy, témata GRV (například: válečné konflikty, nedemokratické režimy, náboženství apod.).

8.

ODKAZY NA UŽITEČNÉ ZDROJE O GRV

V českém jazyce:

www.globalnirozvojovevzdelavani.cz	web věnovaný GRV – akce různých organizací, metodiky, projekty nevládních neziskových organizací aj.
varianty.cz/svetovaskola	informace o zapojení do evropské sítě škol s GRV
digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=4005	metodický portál MŠMT pro podporu začleňování GRV do výuky

V anglickém jazyce:

www.deeep.org	nejnovější trendy v GRV, akce v EU i ve světě, web dlouhodobého projektu o rozvojovém vzdělávání DEEEP financovaný z Evropské komise
www.gene.eu	informace o zkušenostech s GRV v zemích Evropy, nejnovější poznatky z mezinárodních sympózií aj. (Global Education Network Europe (GENE) je evropská síť ministerstev a institucí zodpovědných za podporu, financování a koordinaci GRV)
www.ioe.ac.uk	Development Education Research Centre (DERC) – výzkumná instituce v oblasti GRV – publikace, studie apod. využitelné i pro učitele
www.nscentre.org	Centrum Sever-Jih Rady Evropy (North-South Centre – European Centre for Global Interdependence and Solidarity) – zaměřuje se na podporu vzdělávání ke globálnímu demokratickému občanství a interkulturnímu dialogu

Vydalo FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci, 2015

FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci je platformou na 50 českých nevládních neziskových organizací (NNO) a dalších neziskových subjektů, které se zabývají rozvojovou spoluprací, rozvojovým vzděláváním a humanitární pomocí. FoRS usiluje o zvyšování efektivnosti zahraniční rozvojové spolupráce ČR, zlepšování profesionality svých členů a spolupráci s různými aktéry pro udržitelný rozvoj ve světě i v ČR.

© **FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci**

Vladislavova 1460/12, 110 00 Praha 1

www.fors.cz

Tel.: +420 222 522 480

Pro FoRS zpracovala Jana Miléřová.

Na publikaci se podíleli členové a členky pracovní skupiny FoRS Globální rozvojové vzdělávání.

Poděkování za poskytnutí informací směřuje paní Michale Bernkopfové z Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, paní Ditě Villaseca B. Kubíkové z Ministerstva zahraničních věcí ČR a panu Martinovi Náprstkovi z České rozvojové agentury.

Tento dokument bylo možné připravit díky finančním prostředkům České rozvojové agentury a Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR a díky sub-grantu evropského projektu DEEEP4 financovaného Evropskou komisí. Stanoviska zde vyjádřená nevyjadřují postoj poskytovatelů dotace a grantu.

This document was created thanks to the contribution of Czech Development Agency, Ministry of Foreign Affairs within the Czech Development Cooperation Program and DEEEP4 project financed by the EU. Responsibility for the information and views set out in this policy brief lies entirely with the authors.

**ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ**

